

Γνώρισα τους Γερμανούς και τη νοοτροπία τους τα χρόνια των σπουδών και της εργασίας μου στη χώρα τους και πέραντούτου, διαχρονικά έχουμε συνεργασία και οικογενειακές φιλίες με πολλούς Γερμανούς. Ας πούμε, λοιπόν, ότι γνωρίζω κάτι παραπάνω από τον μέσο όρο για τη Γερμανία.

Στα χρόνια που έζησα εκεί, τέλη του 1950-αρχές του 1960, ήταν πρόσφατη η ήττα της χώρας στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και η κατάρρευση του Τρίτου Ράιχ. Παρά ταύτα όμως, οι Γερμανοί διατηρούσαν στο υποσυνείδητό τους, και πιθανόν από την πλευρά τους να είναι λογικό, τα καλά του ναζισμού και την αίσθηση παντοδυναμίας που δύο φορές τούς έφερε αντιμέτωπους με όλο τον κόσμο.

Ξεχνώντας ή βάζοντας στο περιθώριο τις φρικαλεότητες που διέπραξαν, διατηρούσαν ένα είδος **εθνικής υπερηφάνειας**.

Θυμάμαι, μία παρέλαση που έγινε στο Μόναχο από τα αμερικανικά στρατεύματα κατοχής, γύρω στο 1960, με την ευκαιρία μιας ανθρωπιστικής γιορτής. Για πρώτη φορά πήρε μέρος και ένα μικρό τμήμα του ομοσπονδιακού γερμανικού στρατού που μόλις είχε ιδρυθεί. Μου μένει αξέχαστο το γεγονός ότι οι Αμερικανοί παρήλασαν χαλαρά και σχεδόν αδιάφορα, σαν να έκαναν αγγαρεία. Αντίθετα, οι Γερμανοί πέρασαν από μπροστά μας, με άψογο βήμα και στοίχιση, κάπως σαν τους δικούς μας λοκατζήδες, υπό τα συνεχή χειροκροτήματα των θεατών. Ίσως αυτό να

Γράφει ο
Βύρων Τομάζος
Μηχανολόγος,
Απόφοιτος Πολυτεχνείου
Μονάχου
e-mail: btomazos@gmail.com

εξέφραζε την ελπίδα

τους ότι θα ξαναβρούν τον παλιό καλό εαυτό τους και θα ξαναστήσουν στα πόδια της την καθημαγμένη από τον πόλεμο Γερμανία.

Μια σταγόνα ιστορίας

Οι Σύμμαχοι, αντιλαμβανόμενοι την απειλή επέκτασης του κομμουνισμού και τον κίνδυνο ανάμειξης της Σοβιετικής Ένωσης στις ευρωπαϊκές υποθέσεις, όχι μόνο δεν απαίτησαν από τη Γερμανία οικονομικές αποζημιώσεις, ή τουλάχιστον ανάλογες του ολέθρου που προκάλεσε, αλλά επιπροσθέτως την περιέλαβαν στο **σχέδιο Μάρσαλ**, με το οποίο δόθηκε περισσότερη ενίσχυση στις μεγάλες βιομηχανικές δυνάμεις, καθώς επικρατούσε η άποψη ότι η αποκατάστασή τους ήταν στοιχειώδης για τη γενική αναβίωση της Ευρώπης.

Τον καιρό που εργαζόμουν στο **Euratom** στη Siemens, μαζί με 3.000 ακόμη άτομα, σχεδιάζαμε έναν ατομικό αντιδραστήρα για ειρηνική εκμετάλλευση, δεδομένου ότι οι Γερμανοί διέθεταν το Know how, που οι σύμμαχοι ήθελαν να εκμεταλλευτούν. Σε αυτόν τον αντιδραστήρα βέβαια, απαγορευόταν κάθε είδους δοκιμή, ακόμη και πιλοτική -μην ξεχνάμε ότι βρισκόμαστε λίγα χρόνια μετά τον πόλεμο- και όλοι φέραμε βαρέως το ότι δεν μπορούσαμε να πειραματιστούμε.

Όταν λέω know how, εννοώ αυτή την τεράστια **τεχνολογία** και **εμπειρία** που συνέβαλε καθοριστικά στην ανάπτυξη και της πολεμικής βιομηχανίας της Γερμανίας. Ένας φίλος πιλότος μου έλεγε ότι στο τέλος του πολέμου είχαν **2000 αεροπλάνα** και **χιλιάδες τανκς** ετοιμοπόλεμα μεν, αλλά καθλωμένα λόγω έλλειψης καυσίμων, καθώς οι Σύμμαχοι είχαν βομβαρδίσει τα εργοστάσια παραγωγής συνθετικών υγρών καυσίμων από κάρβουνο.

Ένας άλλος Γερμανός μου είπε ότι είχαν κατασκευάσει τον **V-2 (Vergeltungswaffe 2)**, που ήταν ο πρώτος μεγάλου βεληνεκούς καθοδηγούμενος βολιτιστικός πύραυλος, ως όπλο αντιποίνων για τον συμμαχικό βομβαρδισμό γερμανικών πόλεων. Είχαν σκοπό να ισοπεδώσουν το Λονδίνο, αλλά τους πρόλαβαν οι Σύμμαχοι.

Ο Γερμανός πρόσθεσε λυπημένος: «Για δύο μήνες χάσαμε τον πόλεμο».

Από τότε λοιπόν, η Γερμανία διέθετε το asset, όπως λέμε στις επιχειρήσεις, που είναι το ανθρώπινο δυναμικό. Αυτοί οι άνθρωποι, ειδικά τα πρώτα χρόνια μετά το τέλος του πολέμου, δούλεψαν πολύ σκληρά, κυριολεκτικά από το πρωί μέχρι το βράδυ για την ανασυγκρότηση της χώρας τους: οι ίδιοι μου έλεγαν ότι πάλευαν μέρα-νύχτα με πολύ χαμηλή ή καθόλου αμοιβή, για να ξαναχτίσουν τα σπίτια τους και τα εργοστάσια. Πιθανόν αυτό να οφείλεται και στο ότι οι Γερμανοί έχουν ιδιαίτερα ανεπτυγμένο το αίσθημα της πειθαρχίας.

Όταν εργαζόμουν εκεί, όταν ο διευθυντής έλεγε κάποιον αστειό, όλοι γελούσαν, ακόμα κι αυτοί που δεν το είχαν καταλάβει και μόνο εγώ αντιδρούσα αν το αστειό ήταν κρύο. Επίσης, αν προσέξετε ένα γκρουπ Γερμανών τουριστών, πάντα υπάρχει ένας αρχηγός στον οποίο όλοι υπακούουν. Στα φοιτητικά μου χρόνια, ήμουν επικεφαλής μιας ομάδας Γερμανών φοιτητών στο Παρίσι. Ακολουθούσαν όλοι ό,τι έλεγα, χωρίς αντιρρήσεις και περιπτώσεις συζητήσιες.

Σήμερα σίγουρα τα πράγματα έχουν αλλάξει πολύ, όμως στο θέμα **πειθαρχία** παραμένουν συνεπείς.

Το 1949 εξέλεξαν τον **Κόνραντ Αντενάουερ**, μία κορυφαία πολιτική προσωπικότητα, ως πρώτο Καγκελάριο της νεοσυσταθείσας Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, ο οποίος σε μικρό χρονικό διάστημα (από το 1949 έως το 1963), κατόρθωσε το λεγόμενο **γερμανικό οικονομικό θαύμα - Das deutsche Wirtschaftswunder**. Οφείλω εδώ, εν παρενθέσει, να αναφέρω τη σημαντική συμβολή των **γκασταρμπάιτερ** (έτσι ονόμαζαν τους μετανάστες εργάτες) στο οικονομικό θαύμα της Γερμανίας. Οι γκασταρμπάιτερ ήταν **Ιταλοί, Έλληνες, Ισπανοί, Τούρκοι, Πορτογάλοι** και αργότερα **Γιουγκοσλάβοι** εργάτες, που άρχισαν να δουλεύουν στα εργοστάσια και τα χωράφια και κάλυψαν την έλλειψη εργατικών χεριών σε εργασίες που δεν προϋπέθεταν υψηλή επαγγελματική κατάρτιση.

Όταν αργότερα, ως Τεχνάβα, είχαμε στενή συνεργασία με τους Γερμανούς και μάλιστα με μία μεγάλη εταιρεία, την **Thyssen**, επισκέφτηκα το **Ντίσελντορφ** και με μεγάλη έκπληξη είδα ότι είχαν κατασκευάσει έναν **τεράστιο ουρανοξύστη** και επίσης, όλη η πόλη ήταν καινούργια. Από εκεί πήγα απέναντι στην Αγγλία, στο **Ντόβερ**, σε μία άλλη εταιρεία και μου έκανε εντύπωση ότι τα κτήρια είχαν να βαφτούν από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο: αναρωτήθηκα "τελικά, ποιος έχασε τον πόλεμο; Η Αγγλία ή η Γερμανία;" και αργότερα έγραψα ένα σχετικό άρθρο.

Έτσι λοιπόν, με το οικονομικό θαύμα η Γερμανία έγινε η πρώτη οικονομική δύναμη της Ευρώπης, παρόλο που στρατιωτικά και πολιτικά ήταν νάνος: **γίγαντα με πλήρη πόδια** την είχε χαρακτηρίσει ο Θεόδωρος Πάγκαλος, εννοώντας ότι είναι μια γιγάντια οικονομική δύναμη που παραμένει νάνος στα θέματα **Zeitenwende**.

Η Ευρώπη έκανε το θνησιγενές, ακόμα και για τις επιχειρήσεις, λάθος να στηριχτεί σε έναν, μοναδικό προμηθευτή. Ειδικά η Γερμανία έφτασε να εξαρτάται ενεργειακά, σε ποσοστό **65%** της κατανάλωσής της, από το φυσικό αέριο μιας τρίτης χώρας -εκτός μάλιστα του δυτικού μπλοκ- της Ρωσίας. Με την έναρξη του πολέμου, τα σύννεφα άρχισαν να πυκνώνουν. Ναι μεν, η Γερμανία μπορεί να υπερηφανεύεται για ένα αξιοζήλευτο ρεκόρ ως η ισχυρότερη οικονομία της Ευρώπης, η πιο σταθερή πολιτικά και με τους πιο υπεύθυνους πολίτες, όμως η εξάρτησή της από τα φθηνά ρωσικά καύσιμα σημαίνει όχι μόνο ότι είναι ευάλωτη στον ενεργειακό εκβιασμό του Κρεμλίνου, αλλά επιπλέον χρηματοδοτεί την εισβολή του Πούτιν.

Τρεις ημέρες μετά την εισβολή των Ρώσων, άκουσα στα γερμανικά, τη ρηξικέλευθη ομιλία του σοσιαλδημοκράτη καγκελάριου **Όλαφ Σολτς στη Μπούντεσταγκ**. Ο Σολτς δεσμεύτηκε ότι το Βερολίνο θα ενισχύσει με **100 δις. ευρώ τις γερμανικές ένοπλες δυνάμεις**, θα δαπανά στο εξής άνω του **2% του ΑΕΠ για**

την **άμυνα** και θα στείλει **βαρύ οπλισμό στην Ουκρανία** - σπάζοντας την άνω των 70 ετών παράδοση που θέλει τη Γερμανία «διακριτική» στα στρατιωτικά ζητήματα. Μιλούσε με τόσο ένταση και αποφασιστικότητα για την **Zeitenwende (είσοδο σε μια νέα εποχή)**, σηματοδοτώντας τη ρήξη με τη μεταπολεμική τάση της χώρας προς τον ειρηνισμό, που ακόμα κι εμένα που δεν είμαι Γερμανός με επηρέασε θετικά: φανταστείτε πόσο συνέβαλε στην **εγρήγορηση** και την **αναπέρωση του ηθικού** του λαού του.

Οκτώ σχεδόν μήνες μετά την ομιλία του καγκελαρίου, η πορεία της κυβέρνησής του από τα λόγια στις πράξεις δεν είναι πολύ άσχημη. Η στρατιωτική βοήθεια έχει σίγουρα επιταχυνθεί. Η αποστολή των πρώτων κινητών εκτοξευτών πυραύλων γερμανικής κατασκευής σηματοδότησε την πιο σημαντική συνεισφορά μέχρι τώρα από μια χώρα που για δεκαετίες αρνούνταν συστηματικά να στείλει όπλα σε εμπόλεμες ζώνες. Ένα ειδικό ταμείο 100 δις ευρώ θα χρησιμοποιηθεί για την αύξηση των δαπανών για τις ένοπλες δυνάμεις αντί των 51 δις ευρώ του προϋπολογισμού του 2021. Η **Luftwaffe**, η πολεμική αεροπορία της Γερμανίας, θα παραλάβει 35 μαχητικά F-35 από την Αμερική σε μια συμφωνία 8,4 δις δολαρίων. Η ποσότητα φυσικού αερίου που προέρχεται από τη Ρωσία είναι τώρα στο **26%** του συνόλου και προσπαθούν να το μειώσουν περαιτέρω.

Η Γερμανία έθεσε συνετά και με συνέπεια την Ευρώπη στο επίκεντρο των ανησυχιών της.

Παρεμπιπτόντως, θεωρώ ότι το Zeitenwende των Γερμανών θα έχει **θετικές συνέπειες** και για την Ελλάδα. Μια ισχυρή στρατιωτική παρουσία της Γερμανίας και κατ' επέκταση της Ευρώπης, θα προσθέσει έναν ακόμα ισχυρό στρατιωτικό σύμμαχο στη χώρα μας, πέραν της Γαλλίας και θα κόψει κάπως τον αέρα των τουρκικών προκλήσεων. Επίσης, πιστεύω ότι στην παρούσα συγκυρία οι Γερμανοί είναι στο πλευρό μας, γιατί η εξωτερική πολιτική της Ελλάδας τα τελευταία χρόνια, επίμονα παρουσιάζει την απειλή της Τουρκίας ως απειλή εναντίον της Ευρώπης.

Ωστόσο, ενόψει των πολιτικών προκλήσεων για την ΕΕ από την Πολωνία, την Ουγγαρία και πιθανόν από την Ιταλία, (είναι ενδιαφέρον ότι οι Άγγλοι, παρά το Brexit, τάσσονται με τη ενιαία Ευρώπη και ενάντια στον Πούτιν) η Γερμανία έχει να διαδραματίσει ζωτικό ρόλο στη συνέχιση του έργου. Σε αυτό, και σε θέματα όπως μια ουσιαστικότερη ενιαία αγορά, **ο κ. Σολτς αναγκάζεται να κατέβει από το πίσω κάθισμα και να καθίσει μπροστά**.

Ο αιφνιδιασμός

Αν και η σκληρή στάση του Σολτς κατά του Πούτιν εξακολουθεί να πείθει τους περισσότερους Γερμανούς, αφενός η υποστήριξη έχει αμβλυνθεί και αφετέρου το κόστος του πολέμου δεν έχει ακόμα πλήξει τους λογαριασμούς θέρμανσης. Υπό το βάρος αυτών των δεδομένων, στα τέλη Σεπτεμβρίου ο Όλαφ Σολτς, αιφνιδώς, ανακοίνωσε **νέα μέτρα ανακούφισης** των Γερμανών καταναλωτών, τα οποία θα είναι σε ισχύ έως την άνοιξη του 2024 και περιλαμβάνουν ανώτατο όριο τιμής αερίου που θα χρηματοδοτηθεί με κεφάλαια ύψους **150-200 δις ευρώ** από το Ταμείο Οικονομικής Σταθεροποίησης (WSF), το οποίο αρχικά δημιουργήθηκε για την αντιμετώπιση των οικονομικών συνεπειών της πανδημίας του κορονοϊού. «Όταν υπάρχει ανάγκη, όπως τώρα, κινητοποιούμε την οικονομική μας ισχύ», δήλωσε ο υπουργός Οικονομικών Κρίστιαν Λίντνερ (και θύμισε αυτό που έλεγαν παλαιότερα: όποιος έχει τα μεγαλύτερα κανόνια, έχει το δίκιο με το μέρος του).

Η ανακοίνωση αυτή προκάλεσε **έντονες αντιδράσεις** στην Ε.Ε. - ιδιαίτερα σε χώρες όπως η **Ιταλία** και η **Γαλλία**. Το ύψος της ενίσχυσης και ο ασυντόνιστος χαρακτήρας της γερμανικής πρωτοβουλίας δημιουργεί φόβους ότι η Γερμανία θα δώσει στις επιχειρήσεις της πλεονέκτημα σε σχέση με τις ανταγωνίστριές της των χωρών που δεν έχουν τα μέσα να χρηματοδοτήσουν μία τόσο ισχυρή «ασπίδα» κατά της εκτόξευσης των τιμών της ενέργειας.

Με αφορμή τη θύελλα των αντιδράσεων, οι αναλυτές τονίζουν ότι οι πραγματικές δαπάνες στη Γερμανία θα είναι πολύ χαμηλότερες από το «ταβάνι» τι **αι** οι άλλες χώρες θα πάρουν πρόσθετα μέτρα, κάτι που σημαίνει ότι στο τέλος, το γερμανικό πακέτο δεν θα μοιάζει τόσο μεγάλο. Κυρίως,

όμως, αυτό το δημοσιονομικό πακέτο δεν θα αποτρέψει τη γερμανική οικονομία από το να βυθιστεί ίσως στη βαθύτερη **ύφεση** που θα σημειωθεί στην Ευρωζώνη, καθώς η Γερμανία αντιμετωπίζει την ανάγκη πολυδιάστατων αλλαγών ταυτόχρονα. Η γερμανική μεταποίηση αντιπροσωπεύει το 20% του ΑΕΠ, έναντι 11% της Αμερικής και 9% της Βρετανίας, που σημαίνει ότι στερείται μικρές βιομηχανίες με ψηφιακή δομή, όμως ο μετασηματισμός μιας βιομηχανικής οικονομίας απαιτεί **ψηφιακές δεξιότητες** και εκεί η Γερμανία, όσο κι αν φαίνεται παράξενο, έχει μείνει πίσω. Ενώ η διαθεσιμότητα ευρωζωνικών και κινητών συνδέσεων υψηλής ταχύτητας έχει βελτιωθεί, η ενσωμάτωση των ψηφιακών τεχνολογιών στις επιχειρήσεις ή τη δημόσια διοίκηση παραμένει μη εντυπωσιακή.

Ο γίγαντας ξύπνησε

Ο πόλεμος στην Ουκρανία εξελίσσεται **αντίθετα από τον αρχικό σχεδιασμό του Βλαντιμίρ Πούτιν**. Έχει εμβραθύνει τον ουκρανικό εθνικισμό, έχει ενισχύσει τις εναλλακτικές δημοκρατικές προτάσεις της Ουκρανίας απέναντι στην τυραννία του ίδιου του Πούτιν και έχει οδηγήσει τους πελάτες της ρωσικής ενέργειας σε αναζήτηση άλλων αγορών. Έχει επίσης ωθήσει τη Γερμανία να γίνει από πιστός εταίρος, ο χειρότερος εχθρός της Ρωσίας.

Εξαιτίας του Πούτιν και της επίθεσής του στην Ουκρανία, οι διεθνείς αναλυτές εκτιμούν ότι ο γίγαντας ξύπνησε. Προσωπικά θεωρώ ότι ήταν η ευκαιρία ή η αφορμή που δόθηκε στους Γερμανούς να έχουν ισχυρότερο λόγο στα διεθνή δεδομένα και επιπλέον στρατό.

Αναδύεται μια νέα Γερμανία, περισσότερο ρεαλιστική και λιγότερο κηρυκτική, πιο αποφασισμένη και λιγότερο αυτοεπιβεβαιωμένη. Υπόσχεται να εξελιχθεί σε μια πιο αυτοδύναμη και πιο διεκδικητική ατμομηχανή για ένα συνεχώς διευρυνόμενο ευρωπαϊκό έργο, σε παγκόσμιο κόμβο για νέες βιομηχανίες και πράσινη τεχνολογία και σε μια χώρα που θα επιβάλει τον εαυτό της χρησιμοποιώντας τις ένοπλες δυνάμεις της. Αν τα πράγματα πάνε καλά, ο πολεμοχαρής κ. Πούτιν μπορεί να αποδειχθεί ο καταλύτης που μετατρέπει τη Γερμανία σε δικό του εφιάλτη: έναν ισχυρότερο, πιο τολμηρό, πιο αποφασιστικό ηγέτη, μιας πιο ενωμένης Ευρώπης.

Εντέλει, ο πόλεμος στην Ουκρανία είναι μια σύγκρουση για το μέλλον μιας ηπείρου. Είναι επίσης μια ευκαιρία για τον κοιμισμένο γίγαντα να διεκδικήσει και πάλι τη θέση του στην καρδιά της Ευρώπης, όπου **κανείς δεν θα μπορεί να μιλάει για «γερμανική Ευρώπη» με μυαλό πολιτικού νάνου, γιατί θα έχει διαμορφωθεί μια Ευρώπη των «27» με μυαλό πολιτικού γίγαντα**.